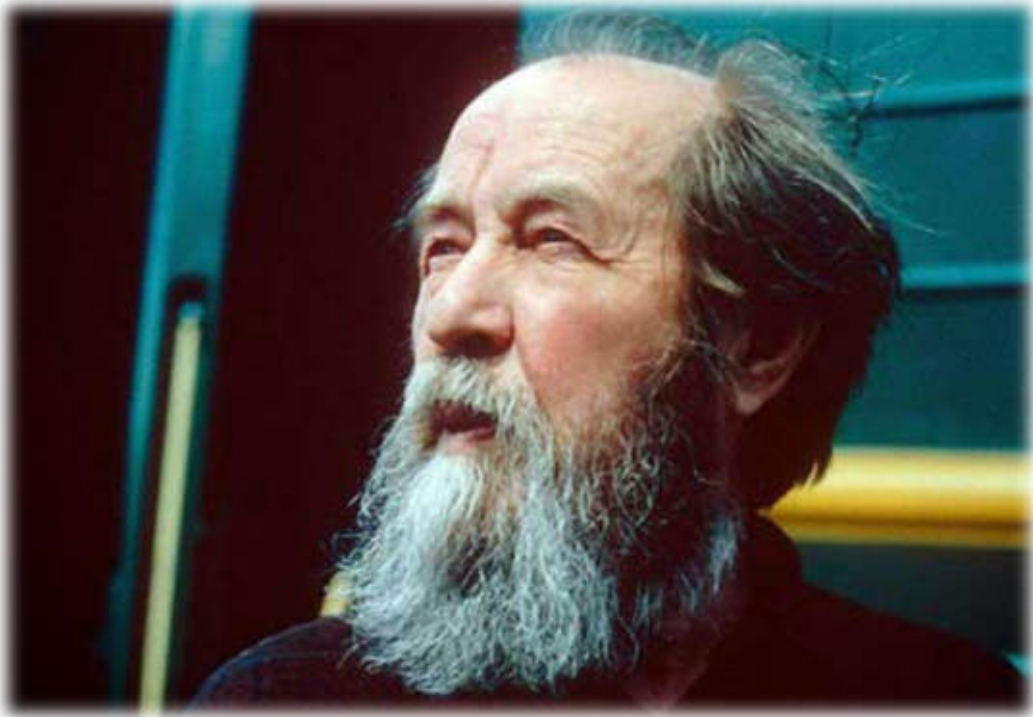

Ομιλία του Αλεξ. Ι. Σολζενίτσιν.

Κατά την απονομή του βραβείου Templeton[1], HILT Hall, Λονδίνο, 10η Μαΐου 1983.

Πάνω από μισό αιώνα, ενώ ήμουν παιδάκι ακόμη, άκουγα από διάφορους ηλικιωμένους ανθρώπους τα εξής λόγια, με τα οποία εξηγούσαν τις μεγάλες ταραχές και συμφορές στην Ρωσία: «Οι άνθρωποι λησμόνησαν τον Θεό από εκεί έρχονται όλα τα κακά».

Από τότε κοπίασα επάνω στην ιστορία της επανάστασεως κάτι περισσότερο από μισό αιώνα: διάβασα σχετικά εκατοντάδες βιβλία: συγκέντρωσα εκατοντάδες προσωπικές μαρτυρίες και έγγραφα και ο ίδιος προς εκκαθάριση αυτής της καταστροφής οκτώ τόμους. Εν τούτοις σήμερα, αν κάποιος με παρακαλέσει να κατονομάσω, όσο γίνεται συντομότερα, την βασική αιτία αυτής της εξολοθρευτικής επανάστασεως που καταβρόχθισε περίπου 60.000.000 ανθρώπους δεν θα μπορούσα να εκφρασθώ ακριβέστερα από το να επαναλάβω: **Οι άνθρωποι λησμόνησαν τον Θεό από εκεί έρχονται όλα τα κακά.**

Αλλά και πέρα από αυτό, τα γεγονότα της ρωσικής επανάστασης μπορούν να κατανοηθούν μόνο σήμερα, στο τέλος του αιώνα και, μάλιστα, κάτω από το πρίσμα των όσων έχουν συμβεί από τότε και στον υπόλοιπο κόσμο. Φανερώνεται μία γενική διαδικασία. Αν θα απαιτούσε κάποιος από μένα να του δώσω ένα γενικότερο χαρακτηρισμό του 20ου αιώνα, δεν θα εύρισκε τίποτε ακριβέστερο και περιεκτικότερο από τα λόγια: **Οι άνθρωποι λησμόνησαν τον Θεό. Τα πάθη της ανθρώπινης συ-**

νείδησης, της αποστερημένης των θείων κορυφών, καθόρισαν και όλα τα κυριότερα εγκλήματα του 20ου αιώνα.

Το πρώτο από τα εγκλήματα αυτά είναι ο Πρώτος Παγκόσμιος πόλεμος. Πολλά από όσα ζούμε στην εποχή μας έχουν τη ρίζα τους στον πόλεμο εκείνον, - κατά τον οποίο η Ευρώπη με την αφθονία, το σφρίγος και την ανθηρότητά της, όρμησε σαν μαινάδα κατά του εαυτού της και τον τραυμάτισε για έναν αιώνα και επάνω, ίσως και δια παντός – δεν μπορούμε να τον εξηγήσουμε διαφορετικά, παρά μόνο δια της ολοκληρωτικής σκοτίσεως του νου των ιθυνόντων και δια της απωλείας από τη συνείδηση της ανωτέρας δυνάμεως επάνω μας. Μόνο μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα της αθεΐας και της μανίας μπορούσαν τα χριστιανικά κράτη να αποφασίσουν την εφαρμογή των χημικών αερίων, πράγμα που υπερβαίνει σαφώς τα όρια του ανθρωπίνου.

Όμοια κολόβωση της συνείδησης της στερημένης των θείων κορυφών, ήταν αυτή η τελευταία μετά τον **Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο**, να παραδοθεί η ανθρωπότητα στην σατανική παγίδα της «πυρηνικής ομπρέλας». Ας διώξουμε από πάνω μας τη μέριμνα· ας βγάλουμε το καθήκον και την υποχρέωση από τη νεολαία μας· ας μην προσπαθούμε να προστατεύσουμε τους εαυτούς μας – για την προστασία των άλλων δεν γίνεται ούτε λόγος· ας κλείσουμε τα αυτιά μας να μην ακούμε τους αναστεναγμούς που έρχονται από την Ανατολή και ας ζήσουμε κυνηγώντας της ευτυχία. Και αν, παρ' ελπίδα, εμφανισθεί και πάνω από μας ο κίν-δυνος, τότε θα μας προστατεύσει η ατομική βόμβα. Εάν ούτε αυτή μας προστατεύσει, τότε ας καταστραφεί, ας πάει κατά διαβόλου ολόκληρος ο κόσμος. Η αξιοθρήνητη και χωρίς βοήθεια κατάσταση, στην οποία έχει σήμερα καταντήσει η Δύση πήγασε κυρίως απ' αυτό το μοιραίο σφάλμα: **η υπεράσπιση της ειρήνης δεν επιτυγχάνεται με την αρετή των καρδιών ούτε με την σταθερότητα των ανθρώπων, αλλά μόνο με την ατομική βόμβα.** Μόνο λόγω της απώλειας της θεϊκής υπερσυνειδήσεως μπόρεσε η Δύση μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο, να βλέπει 2 ήσυχη την χρόνια καταστροφή της Ρωσίας που κατασπαράσσεται από τους ανθρωπο-φάγους και μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο να βλέπει, επίσης ήσυχη, την όμοια καταστροφή ολόκληρης της Ανατολικής Ευρώπης, οπότε και άρχισε να πραγματοποιείται η μακροχρόνια διαδικασία της καταστροφής του κόσμου. Αλλά η Δύση δεν το έχει αυτό αντιληφθεί. Αντίθετα έχει βο-ηθήσει πολύ την διαδικασία αυτή. Κατά τη διάρκεια του αιώνα μας μία και μοναδική φορά συγκέντρωσε τις δυνάμεις της για να πολεμήσει το Χίτλερ. Οι καρποί όμως της νίκης κατά του Χίτλερ είναι ήδη χαμένοι. Στον άθεο

αυτό αιώνα, έχει εξευρεθεί ένα αναισθητικό μέσο εναντίον των ανθρωποφάγων: Με τους ανθρωποφάγους πρέπει να διεξάγουμε εμπόριο. Αυτό είναι το κατόρθωμα της σημερινής μας ιστορίας.

Αν θα μπορούσαμε να διαζωγραφούσαμε στα μάτια των περασμένων αιώνων το μεθόριο, στο οποίο έχει φθάσει σήμερα ο κόσμος, όλοι θα αναστέναζαν και με μία φωνή θα αναφωνούσαν: Η Αποκάλυψις.

Όλα όμως τα έχουμε συνηθίσει και επιπλέον έχουμε ταυτισθεί βιωματικά με αυτά.

Ο Ντοστογιέφσκυ προειδοποιούσε: «Ίσως ακολουθήσουν μεγάλα γεγονότα που θα αιφνιδιάσουν τις λόγιες δυνάμεις μας». Έτσι και συνέβη. Και προφήτευσε: **«Ο κόσμος θα σωθεί μόνον, αφού προηγουμένως τον επισκεφθεί το ακάθαρτο Πνεύμα»**. Θα σωθεί άραγε; Πρόκειται να το δούμε. Η σωτηρία μας θα εξαρτηθεί από τη συνείδησή μας, από το φωτισμό μας, από τις προσωπικές και κοινές προσπάθειές μας σ' αυτή την καταστροφική ατμόσφαιρα. Ήδη όμως έχει πραγματωθεί η πρόρρηση ότι το πονηρό πνεύμα περιφέρεται με τη σκοτεινή μορφή του επάνω από τις πέντε Ηπείρους.

Είμαστε μάρτυρες της καταστροφής του κόσμου, η οποία σε άλλα μέρη είναι ακούσια και σε άλλα εκούσια. **Όλος ο 20ος αιώνας αποτελεί μια αλυσίδα αθεΐας και αυτοκαταστροφής**. Και μέσα σ' αυτή την πτώση του κόσμου στην άβυσσο υπάρχουν χαρακτηριστικά αναμφίβολα γενικά που δεν εξαρτώνται ούτε από τα κρατικά, πολιτικά συστήματα ούτε από τις εθνικές ιδιαιτερότητες. Και η σημερινή Ευρώπη που φαινομενικά μοι-άζει τόσο λίγο με τη Ρωσία του 1913, βρίσκεται μπροστά στην ίδια πτώση, παρ' ότι στην κατάσταση αυτή έφθασε από διαφορετικό δρόμο. Τα διά-φορα διαμερίσματα του κόσμου βάδισαν το καθένα ιδιαίτερο δρόμο. Αλ-λά όλοι βρίσκονται σήμερα στο κατώφλι του κοινού ολέθρου.

Η Ρωσία γνώρισε στην ιστορία της αιώνες, όταν το κοινωνικό ιδεώδες της δεν ήταν ούτε η μεγαλοσύνη, ούτε ο πλούτος, ούτε η υλική ευμάρεια, αλλά **η αγιότητα ως τρόπος ζωής**. Η Ρωσία τότε ήταν διαποτισμένη από την Ορθοδοξία και διαφύλαττε την πιστότητα στην Εκκλησία των πρώτων αιώνων. Η αρχαία αυτή Ορθοδοξία κατάφερε να προφυλάξει τον λαό της δύο-τρεις αιώνες από το ζυγό των αλλοφύλων (Τατάρων) και παράλληλα να αποκρούσει τα άδικα χτυπήματα των σπαθιών των σταυροφόρων από τη Δύση. Τους αιώνες εκείνους η Ορθόδοξη πίστη είχε εισέλθει στον τρόπο σκέψης και στους χαρακτήρες των ανθρώπων, στην διαγωγή, στην δομή της οικογένειας στον καθημερινό βίο στον εργατικό

ημερολόγιο, στην σειρά των εργασιών της εβδομάδας και του έτους. Η πίστη ήταν η ενοποιητική και ζωτική δύναμη του έθνους.

Κατά τον 17ο όμως αιώνα το τραγικό εσωτερικό σχίσμα (υπόθεση των παλαιοπίστων) υπέσκαψε τα θεμέλια της Ορθοδοξίας μας και, τον 18ο αιώνα, η Ρωσία συγκλονίσθηκε από τους βίαιους μετασχηματισμούς του Μεγάλου Πέτρου, ο οποίος **κατέπνιξε το θρησκευτικό πνεύμα και την εθνική ζωή** χάριν της οικονομίας, του κράτους και του στρατού. Παράλληλα προς τη μονομερή «διαφώτιση» του Πέτρου έφθασε και **η λεπτή μεν, αλλά δηλητηριώδης αύρα της εκκοσμίκευσης**, η οποία τον 19ο αιώνα διαπότισε όλα τα μορφωμένα στρώματα του πληθυσμού και άνοιξε διάπλατα τις πύλες στον μαρξισμό. Λίγο πριν από την επανάσταση, η πίστη στην Ρωσία είχε εξατμισθεί στους κύκλους των μορφωμένων και είχε αρκετά τραυματισθεί στα στρώματα των αγραμμάτων. Ο Ντοστογιέφσκυ, κρίνοντας με βάση την Γαλλική επανάσταση, η οποία εμαίνετο από μίσος προς την Εκκλησία, συμπέρανε: **«Η επανάσταση πρέπει να αρχίσει οπωσδήποτε από την αθεΐα»**. Έτσι και συνέβη. Μία όμως τόσο οργανωμένη, στρατικοποιημένη και επίμονη αθεΐα, σαν αυτή του μαρξισμού, δεν γνώρισε μέχρι σήμερα ο κόσμος. Στο φιλοσοφικό σύστημα και στην ψυχολογική βάση του Μαρξ και του Λένιν, το μίσος εναντίον του Θεού από-τελεί την κύρια κινητήρια δύναμη και προηγείται όλων των πολιτικών και οικονομικών διεκδικήσεών τους. Η μαχητική αθεΐα δεν είναι λεπτομέρεια, δεν είναι περιφέρεια, δεν είναι δευτερεύουσας σημασίας συνέπεια της κομμουνιστικής πολιτικής. Είναι το κύριο νήμα της. Για να επιτύχει τους διαβολικούς στόχους της η πολιτική αυτή έπρεπε να κατακυριεύσει έναν πληθυσμό άθρησκο και χωρίς εθνική ταυτότητα έπρεπε να καταστρέψει την πίστη και το έθνος. Και οι κομμουνιστές διακηρύττουν εντελώς φανερά και το ένα και το άλλο και τα πραγματοποιούν επίσης ολοφάνερα. Το πόση ανάγκη αισθάνεται ο άθεος κόσμος ν' ανατινάξει τη θρησκεία και πόσο έντονα νοιώθει ότι είναι εμπόδιο στο δρόμο του, όπως το κόκκαλο στον λαιμό, το καταλαβαίνουμε και από τον πρόσφατο πλέγμα αποπειρών κατά του Πάπα της Ρώμης.

Η δεκαετία του 1920 στην Ε.Σ.Σ.Δ. αποτελεί την μακριά αλυσίδα του καθολικού μαρτυρίου των ορθοδόξων ιερωμένων. Έχουν τουφεκισθεί δύο μητροπολίτες, μεταξύ των οποίων ο Πετροπόλεως Βενιαμίν που είχε προηγουμένως εκλεγεί με παλλαϊκή ψηφοφορία. Ο ίδιος ο Πατριάρχης Τύχων πέρασε από την Τσεκά-Γκεπεού (ČK-GPU) και αργότερα απεβίωσε υπό αινιγματικές περιστάσεις. Οι τσεκιστές ανάγκαζαν δεκάδες αρχιεπισκόπους και επισκόπους, δεκάδες χιλιάδες ιερείς, μοναχούς και μοναχές

να αρνηθούν το Λόγο του Θεού· τους βασάνιζαν, τους τουφέκιζαν, τους έκλειναν στα μπουντρούμια, τους έστελναν στα στρατόπεδα, τους εξόριζαν στην έρημη Τούνδρα και στον άπω Βορρά. Πετούσαν έξω γέροντες χωρίς τροφή και στέγη. Και όλοι αυτοί οι χριστανοί-μάρτυρες προχωρούσαν σταθερά στον θάνατο υπέρ της πίστεως. Πολύ σπάνιες εξαιρέσεις ήταν αυτοί που λύγισαν και αρνήθηκαν την πίστη. Σε δεκάδες εκα-τομμύρια λαϊκούς απέκλεισαν να ανατρέφουν τα παιδιά τους στην πίστη. Φυλάκιζαν τους γονείς, άρπαζαν το παιδιά τους και με απειλές και ψεύδη ξερίζωναν από μέσα τους την πίστη. Μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι η στερημένη νοήματος καταστροφή της ρωσικής αγροτικής οικονομίας στην δεκαετία του τριάντα, η λεγόμενη αποκουλακοποίηση και συλλογικο-ποίηση που εξόντωσε 15.000.000 αγρότες χωρίς κανένα οικονομικό νόημα, διεξήχθη με σκληρότητα και με κύριο στόχο να εξοντωθεί ο παρα-δοσιακός, εθνικός τρόπος ζωής και να εξολοθρευθεί η θρησκεία από την ύπαιθρο.

Το ίδιο αυτό σχέδιο της ψυχικής διαφθοράς εξαπλώθηκε πάνω στο κτηνώδες αρχιπέλαγος Γκουλάγκ, όπου υπεδείκνυαν στους κατάδικους να επιζήσουν με αντίτιμο το θάνατο των άλλων. Μόνο οι μωροί άθεοι μπορούσαν ν' αποφασίσουν και την τελευταία καταστροφή που θέλουν να πραγματοποιήσουν σήμερα, τη δόλια καταστροφή της ίδιας της φύσης της Ρωσίας: να καταρδεύσουν τον ρωσικό Βορρά, να ανατρέψουν το ροή των βορείων ποταμών, να διασαλεύσουν τη ζωή του παγωμένου Ωκεανού και να ωθήσουν τα νερά προς το Νότο τον οποίο έχουν ήδη καταστρέψει με τις προηγούμενες, εξ' ίσου ανόητες, «μεγάλες ανοικοδομήσεις του κομμουνισμού».

Μόνο για ένα σύντομο χρονικό διάστημα, όταν ο Στάλιν είχε ανάγκη να συγκεντρώσει δυνάμεις εναντίον του Χίτλερ, άρχισε ένα κυνικό παιχνίδι με την Εκκλησία. Αυτό το παραπλανητικό παιχνίδι που συνεχίστηκε έπειτα από τις διακοσμήσεις του Μπρέζνιεφ και τα διαφημιστικά δημοσιεύματα, στην Δύση το εγκολπώθηκαν και το δέχθηκαν σαν ακίβδηλο νόμισμα. Αλλά πόσο ριζωμένο μέσα στον κομμουνισμό είναι **το μίσος κατά της θρησκείας**, μπορεί να το κρίνει κανείς από τον πιο φιλελεύθερο ηγέτη των κομμουνιστών, τον Κρουστώφ. Ο Κρουστώφ, ενώ αποφάσισε να προβεί σε ορισμένα ουσιώδη απελευθερωτικά διαβήματα, παράλληλα με τις μεταρρυθμίσεις του, άνοιξε για μια ακόμη φορά τον ασκό του Αιόλου της θηριώδους λενινικής φλογώσεως για την εξολόθρευση της θρησκείας.

Αλλά να, τι δεν μπορούσαν να περιμένουν οι άνθρωποι αυτοί. Σε **χώρα χωρίς ναούς, όπου η αθεΐα θριαμβεύει** και μαίνεται ήδη τα δύο τρίτα του αιώνα, όπου οι ιεράρχες είναι μέχρι εσχάτων ορίων ταπει-

νωμένοι και στερημένοι βουλήσεως, όπου τα υπολείμματα της εξωτερικής Εκκλησίας είναι ανεκτά μόνο για προπαγάνδα στο δυτικό κόσμο, όπου και σήμερα, όχι απλώς φυλακίζουν για την πίστη και στέλνουν στα στρατόπεδα, αλλά και μέσα στο ίδιο το στρατόπεδο πετούν σε αυστηρή κάθειρξη τους συγκεντρωμένους να προσευχηθούν την ημέρα του Πάσχα, σε μια τέτοια λοιπόν χώρα, κάτω από τον κομμουνιστικό ζυγό, **η χριστιανική παράδοση επιβίωσε!** Μάλιστα. Ναι μεν πολλά εκατομμύρια σε μας εκεί είναι πνευματικώς ερημωμένα και διεφθαρμένα από την επιβεβλημένη από τις Αρχές αθεΐα, πλην όμως, διατηρήθηκαν εκατομμύρια πιστοί, οι οποίοι μόνο εξωτερικά αναγκάζονται να σιωπούν. Η επίγνωση του Θεού στην πατρίδα μου έχει φθάσει σε μεγάλο βάθος, όπως, εξ άλλου, συμβαίνει πάντοτε σε εποχές διωγμών και δεινοπαθημάτων. **Και εδώ βλέπουμε τη χαραυγή της ελπίδας:** Όσο εξοπλισμένος και αν είναι ο κομμουνισμός με πυραύλους και άρματα μάχης και με όση επιτυχία και αν προσπαθεί να καταλάβει τον πλανήτη, είναι καταδικασμένος να μη νικήσει ποτέ τον χριστιανισμό.

Η Δύση μέχρι στιγμής δεν δέχθηκε την κομμουνιστική επιδρομή. **Η θρησκεία στην Δύση είναι ελεύθερη, αλλά και ο δικός της ιστορικός δρόμος την οδήγησε σήμερα στο μαρασμό της θρησκευτικής συνείδησης.** Αιτία του μαρασμού αυτού ήσαν τα διχάζοντα σχίσματα, οι αιματηροί θρησκευτικοί πόλεμοι και η έχθρα. Και αυτονόητα, από τον όψιμο ακόμη μεσαίωνα, την Δύση την κατέκλυζε ολοένα και περισσότερο το πνεύμα της εκκοσμίκευσης. Και αυτή η απειλή κατά της πίστεως – μη προερχόμενη από εξωτερική καταπίεση, αλλά από εσωτερική διαβρωτική δύναμη – φαίνεται ότι είναι ακόμη πιο επικίνδυνη.

Στην Δύση, με την πάροδο των δεκαετηρίδων **χανόταν απαρα-τήρητα η έννοια του νοήματος της ζωής που είναι ανώτερο από την απόκτηση της «ευτυχίας»,** η οποία ενισχυόταν ζηλότυπα ακόμη και με κρατικά συντάγματα. Ο αιώνας μας δεν είναι ο πρώτος αιώνας, κατά τον οποίο στη Δύση περιγελούν τις έννοιες του καλού και του κακού και τις έχουν εκδιώξει με επιτυχία από την κοινή χρήση, αφού τις υποκατέστησαν με πολιτικούς και ταξικούς υπολογισμούς, των οποίων τα χρόνια ζωής είναι εφήμερα. Είναι ντροπή να αναφέρεις επιχειρηματολογία που βασίζεται στις προαιώνιες αξιολογικές έννοιες. Είναι ντροπή να αρθρώσεις ότι το κακό φωλιάζει στην καρδιά κάθε ανθρώπου, πριν εγκαθιδρυθεί μέσα σ' ένα πολιτικό σύστημα. Δεν θεωρείται όμως ντροπή, να υποχωρούμε καθημερινά στο ολοκληρωτικό κακό. Και εάν κρίνει κανείς από τις ολισθήσεις των υποχωρήσεων μπροστά στα μάτια μόνο της δικής μας γενεάς,

τότε η Δύση ολισθαίνει όλο και περισσότερο προς τον εξαφάνισμό της. Οι δυτικές κοινωνίες χάνουν όλο και περισσότερο τη θρησκευτική τους ουσία και παραδίδουν τη νεολαία τους στην αθεΐα. Τι ανάγκη έχουμε για περισσότερους μάρτυρες της αθεΐας, όταν στις Ηνωμένες Πολιτείες γυρίστηκε εμπαικτική κινηματογραφική ταινία για τον Ιησού Χριστό; Και όταν εφημερίδα της αμερικανικής πρωτεύουσας δημοσιεύει χωρίς αισχύνη γελοιογραφία της Θεομήτορος; Όταν διευρύνονται τα εξωτερικά δικαιώματα, για ποιο λόγο να εγκρατευόμαστε εσωτερικά οι ίδιοι από την αναξιοσύνη;

Ή γιατί να απέχουμε από την έξαψη του φυλετικού, ταξικού, και μανιακού ιδεολογικού μίσους; Το μίσος κατατρώνει σήμερα πολλές ψυχές. **Οι άθεοι διδάσκαλοι διαπαιδαγωγούν τη νεολαία στο μίσος έναντι της κοινωνίας τους.** Μέσα σ' όλη αυτή την μαστίγωση λησμονείται ότι τα ελαττώματα της κεφαλαιοκρατίας είναι τα ριζικά ελαττώματα της ανθρώπινης φύσεως, ότι δηλαδή πρόκειται, μαζί με την χωρίς όρους και όρια απελευθέρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και για την απελευθέρωση των ελαττωμάτων του· επίσης λησμονείται ότι στον κομμουνισμό (και η πνοή του κομμουνισμού είναι αισθητή πίσω από τον σβέρκο όλων των μετριοπαθών μορφών του σοσιαλισμού, οι οποίες είναι ασταθείς), τα ίδια αυτά ελαττώματα εκτυλίσσονται ανεξέλεγκτα σε όλους, όσοι έχουν και την παραμικρή εξουσία, ενώ όλοι οι άλλοι έχουν πράγματι φθάσει στην «ισότητα» - ισότητα των πτωχών δούλων.

Αυτό το αναφλεγόμενο μίσος έχει γίνει η ατμόσφαιρα του σημερινού ελεύθερου κόσμου· όσο ευρύτερες είναι οι δεδομένες ελευθερίες, και όσο περισσότερο έχει εξασφαλισθεί στην κοινωνία η κοινωνική ασφάλεια και ευζωΐα, τόσο εντονότερο είναι, κατά παράδοξο τρόπο, και αυτό το τυφλό μίσος. Έτσι η σημερινή ανεπτυγμένη Δύση έδειξε με το παράδειγμά της ότι η σωτηρία του ανθρώπου δεν επιτυγχάνεται με υλική ευμάρεια ούτε με επιτυχείς επιχειρήσεις (μπίζνες). Το αναφλεγόμενο αυτό μίσος επεκτείνεται όλο και περισσότερο σε οτιδήποτε το ζωντανό στην ίδια τη ζωή στον κόσμο, στα χρώματά του, στους ήχους του, στις μορφές του, στο ανθρώπινο σώμα – και η σκληρή τέχνη του 20ου αιώνα καταστρέφεται από αυτό το έκφυλο μίσος, διότι η τέχνη δίχως αγάπη είναι στείρα. Στην Ανατολή η αγάπη αυτή έχει εκπέσει, διότι την κατεδίωξαν και την ποδοπάτησαν, ενώ στη Δύση κατέπεσε οικειοθελώς και οι εξεζητημένες μεγαλεπήβολες αναζητήσεις την αντικατέστησαν, **διότι ο άνθρωπος προσπαθεί όχι να φανερώσει το σχέδιο του Θεού για μας, αλλά να υποκαταστήσει με τον εαυτό του το Θεό.**

Έχομε πάλι και εδώ την ενιαία έκβαση μιας παγκόσμιας διαδικασίας, την σύμπτωση δηλαδή των δυτικών και ανατολικών αποτελεσμάτων για τον ίδιο πάλι λόγο: **οι άνθρωποι λησμόνησαν τον Θεό**. Ενώπιον της πίεσεως του παγκοσμίου αθεϊσμού οι πιστοί κατακερματίζονται και πολλοί απ' αυτούς τα έχουν χαμένα. Θα ήταν όμως καλό και ο χριστι-ανικός και ο πρώην χριστιανικός κόσμος να μη χάσουν από το πεδίο της οράσεώς τους το παράδειγμα της Άπω, φερ' ειπείν, Ανατολής. Τελευταία είχα την ευκαιρία να παρατηρήσω στην Ιαπωνία και στην Ελεύθερη Κίνα – παρά την, όπως φαίνεται, μικρότερη σαφήνεια των θρησκευτικών τους παραστάσεων και παρά την ίδια, πλήρη «ελευθερία εκλογής», την οποία έχει και η Δύση – **ότι και η κοινωνία και η νεολαία διατηρούνται περισσότερο ηθικές απ' ότι στην Δύση και είναι λιγότερο επηρεασμένες από το σαρωτικό, εκκοσμικευτικό πνεύμα**. Και τι να πω σχετικά με το ότι τα διάφορα θρησκευόμενα δεν έχουν μεταξύ τους ενότητα, αφού και ο ίδιος ο χριστιανισμός εμφανίζεται τόσο κατακερματισμένος; Τα τελευταία χρόνια έγιναν, μεταξύ της Ορθοδοξίας και των κυρίων χριστιανικών ομολογιών συμφιλιωτικά βήματα. Τα βήματα όμως αυτά είναι υπερβολικά αργά. **Ο κόσμος δεν περιμένει την συγχώνευση των Εκκλησιών ούτε την ανταλλαγή των δογμάτων αλλά μόνο την κοινή, φιλική αντίσταση εναντίον του αθεϊσμού και, προς τον σκοπό αυτό, τα βήματα που γίνονται, είναι πολύ αργά**.

Υπάρχει, βέβαια, και το οργανωμένο κίνημα για την ένωση των Εκκλησιών, το οποίο είναι τόσο απασχολημένο με τις επιτυχίες των επαναστατικών κινημάτων στις χώρες του τρίτου κόσμου' εν τούτοις είναι τυφλό και κωφό στους πιο συνεπείς διωγμούς της θρησκείας στην Ε.Σ.Σ.Δ. Το γεγονός αυτό είναι οφθαλμοφανές. Δεν μένει παρά να έχει κάνει την πολιτική του επιλογή: να μη βλέπουμε και να μην ανακατευόμαστε; Αλλά τότε τι μένει από τον Χριστιανισμό;

Με βαθειά πικρία οφείλω εδώ να πω – δεν τολμώ να το αποσιωπήσω – ότι ο προκάτοχός μου στο βραβείο αυτό, το προηγούμενο έτος, ακόμη και τους μήνες εκείνους, όταν έλαβε το βραβείο, υποστήριξε δημόσια το κομμουνιστικό ψέμα, δηλώνοντας κραυγαλέα ότι δεν έχει παρατηρήσει την καταδίωξη της θρησκείας στην Ε.Σ.Σ.Δ. Ενώπιον όλων των σκοτωμένων και καταπιεσμένων λέγω: Ας τον κρίνουν οι Ουρανοί. Σήμερα φαίνεται όλο και ευρύτερα ότι, παρά τις τόσο εκλεπτυσμένες πολιτικές ζυγοσταθμίσεις, η θηλιά στο λαιμό της ανθρωπότητας συσφίγγεται με την κάθε δεκαετία ολοένα και στενότερα και απελπιστικότερα' διέξοδος δεν

υπάρχει πουθενά για κανένα, ούτε πυρηνική, ούτε οικονομική, ούτε οικολογική. Μάλιστα, η πραγματικότητα μοιάζει πολύ μ' αυτό που λέγω.

Και μπροστά στα βουνά ή, μάλλον, στις οροσειρές τέτοιων παγκοσμίων γεγονότων, μου φαίνεται ακατάλληλο και απρεπές να υπενθυμίζω ότι **το κλειδί της υπάρξεως ή της ανυπαρξίας βρίσκεται στην κάθε επιμέρους ανθρώπινη καρδιά, στην προσωπική προτίμηση του όντως δεδομένου Αγαθού ή Κακού.** Το κλειδί αυτό είναι και σήμερα το πιο αληθινό. Οι κοινωνικές θεωρίες, οι οποίες τόσο πολλά υπόσχονται, έχουν χρεοκοπήσει και μας άφησαν σε αδιέξοδο. Οι ελεύθεροι άνθρωποι της Δύσεως θα μπορούσαν, φυσικά, να εννοήσουν ότι γύρω τους υπάρχει και πολύ ψέμα, ελεύθερα καλλιεργημένο και να μην επιτρέψουν να τους επιβληθεί αυτό τόσο εύκολα. Οι προσπάθειες αναζητήσεως διεξόδου από την σημερινή κατάσταση του κόσμου είναι άκαρπες, χωρίς την επιστροφή της συνειδήσεώς μας με μετάνοια προς τον Δημιουργό του παντός. Χωρίς αυτό δεν θα φωτίσει καμία διεξοδος εμπρός μας. Τα μέσα που κρατήσαμε για τον εαυτό μας είναι πολύ πτωχά. Πρέπει προ πάντων να συνειδητοποιήσουμε όλη την φρίκη, την οποία δεν έχει προξενήσει κάποιος απ' έξω ούτε οι ταξικοί ή εθνικοί εχθροί, αλλά έχει δημιουργηθεί μέσα στον καθένα μας και μέσα στην κάθε κοινωνία, ακόμη και την πιο ανεπτυγμένη ιδίως «εκεί», διότι εκεί τα έχουμε πράξει όλα εμείς οι ίδιοι με την ελεύθερη βούλησή μας και με τον καθημερινό απερίσκεπτο εγωισμό μας. **Εμείς οι ίδιοι σφίγγουμε όλο και περισσότερο τη θηλιά,** για την οποία μιλώ.

Ας αναρωτηθούμε: Μήπως είναι ψεύτικα τα ιδανικά του αιώνα μας; Μήπως η γεμάτη αυτοπεποίθηση ορολογία μας είναι του συρμού; Μήπως προέρχονται από εκεί οι επιπόλαιες συνταγές προς διόρθωση της κατάστασεως; Προτού να είναι αργά, πρέπει στον κάθε στίβο να αναθεωρήσουμε τις συνταγές αυτές με βλέμμα αθόλωτο. **Η λύση της κρίσεως δεν βρίσκεται στον δρόμο των καθημερινών αντιλήψεων, οι οποίες είναι κοινώς παραδεκτές.**

Η ζωή μας δεν εξαρτάται από την αναζήτηση της υλικής επιτυχίας, αλλά από την επιδίωξη της πνευματικής αυξήσεως. Ολόκληρη η επίγεια ζωή μας είναι, απλώς, ένα ενδιάμεσο στάδιο αναπτύξεως για μια υψηλότερη ζωή και από το στάδιο αυτό δεν πρέπει να κατακρημνιζόμαστε και να κατασπαταλούμε την προοπτική μας άκαρπα. Μόνοι οι υλικοί νόμοι δεν εξηγούν την ζωή μας και δεν φανερώνουν τον δρόμο της. Από τους νόμους της φυσικής και της φυσιολογίας δεν θα μας αποκαλυφθεί ποτέ η αναμφίβολη αλήθεια ότι ο Δημιουργός συνεχώς και καθημερινώς

συμμετέχει στην 7 ζωή του καθενός μας, ότι οπωσδήποτε προ-σθέτει στην ύπαρξή μας ενέργειες και ότι, όταν μας εγκαταλείπει Εκείνος, πεθαίνουμε. Η συμμετοχή του δεν είναι λιγότερη στη ζωή όλου του πλα-νήτη. Αυτό πρέπει να το αισθανθούμε στην σκοτεινή και φρικαλέα αυτή στιγμή.

Στις απερίσκεπτες ελπίδες των δύο τελευταίων αιώνων, οι οποίες μας οδήγησαν στον εκμηδενισμό μας και στο χείλος του πυρηνικού ή και μη πυρηνικού θανάτου, μπορούμε να αντιτάξουμε μόνο την επίμονη αναζήτηση του ζεστού χεριού του Θεού, το οποίο τόσο ανέμελα και με τόση αυτοπεποίθηση, έχουμε, εν τω μεταξύ, απωθήσει. Μόνο τότε θα διανοιχθούν τα μάτια μας για τα σφάλματα αυτού του κακοδαίμονος 20ου αιώνα και τα χέρια μας θα κατευθυνθούν προς διόρθωση των σφαλμάτων αυτών. Ειδ' άλλως, δεν έχουμε με τι να συγκρατηθούμε από την κατολίσθηση: **όλοι οι στοχαστές του Διαφωτισμού δεν κατόρθωσαν να μας διαφυλάξουν απ' αυτή την κατολίσθηση.**

Οι πέντε ήπειροί μας βρίσκονται στο σκοτάδι. Αλλά μέσα σε τέτοιου είδους δοκιμασίες φανερώνονται και οι υπέρτατες ικανότητες των ανθρωπινων ψυχών. **Εάν καταστραφούμε και χάσουμε τον κόσμο μας αυτό, υπαίτιος θα είναι ο ίδιος ο εαυτός μας.**

Σημείωση.

[1] Το βραβείο Templeton χορηγείται κάθε χρόνο για την ανάπτυξη και διάδοση της θρησκείας στον κόσμο. Έχει καθιερωθεί προ δεκαετίας. Για το έτος 1983 το βραβείο αυτό δόθηκε στον Αλεξ. Ι. Σολζενίτσιν για την συμβολή του στην ανάπτυξη της χριστιανικής συνείδησης.-